



DIVERZIFIKACE PŘÍJMŮ VLASTNÍKŮ LESA – DOBROVOLNÉ OBCHODOVÁNÍ S UHLÍKEM

J. Matějček, Z. Baňacká, A. Prčina, P. Nýdrle, M. Liberdová

Kůrovcová kalamita zasáhla na dlouhou dobu negativně do ekonomiky mnoha lesních majetků. Vlastníci lesů, kteří museli vytěžit veškeré své porostní zásoby nebo jejich velkou většinu, se tak dostali do situace, že na hospodaření v lese nebudou mít po dlouhou dobu, jak vygenerovat chybějící finanční prostředky. Pokud byl až dosud prodej surového dříví téměř jediným nebo hlavním zdrojem příjmů kůrovcem postižených vlastníků lesů, bude velmi obtížné získat jiné příjmy v takovém rozsahu, aby umožnily pokrytí alespoň části vzniklého finančního deficitu a vlastníci nemuseli obětovat své dlouhodobé cíle při obhospodařování lesa. Řešením tohoto problému z dlouhodobějšího hlediska by proto mohlo být zaměření vlastníků lesa na větší diverzifikaci svých příjmů, neboť les je polyfunkčním objektem. Tuto skutečnost je nutné využít. Obchodování s uhlíkem je pak potenciální příležitostí k dodatečnému zisku z hospodaření v lese při dodržení postupů nejlepší lesnické praxe a trvale udržitelného lesnictví.

Lesní hospodářství se v současné době nachází ve fázi, kdy se s určitými nadějemi začíná mluvit o zavedení platby za ekosystémové služby lesa. Platbou bude stát formou mandatorních výdajů dlouhodobě podporovat vlastníky lesů, aby byli schopni ve svých lesích zabezpečit činnosti nezbytně nutné pro produkci efektů, které potřebuje celá lidská společnost pro svoji existenci a blahobyt. Prosadit právní nárok na platbu za tyto služby však nebude v dnešní době vůbec jednoduchý úkol. Za situace silně deficitního státního rozpočtu nelze očekávat, že dotační podpora může existující problém uspokojivým způsobem vyřešit.

Tento příspěvek na dále popsaném příkladu ukazuje současné trendy ve světě, a to ve vývoji nových platebních schémat v oblasti ekosystémových služeb lesa, kde lze názorně demonstrovat možnost využít potenciál lesů analogickým způsobem k získání dodatečných finančních prostředků mimo státní rozpočet také ve prospěch vlastníků lesů. Nevyhnutelným předpokladem je mít příslušné know-how (např. metodika měření, ověřování, registrace apod.), smysluplnou lesnickou strategii odvětví, politický dialog, iniciativu

vlastníků lesa a dalších aktérů a musí se systematicky a tvrdě pracovat na vytvoření nového segmentu trhu.

Tímto novým segmentem trhu by se pro vlastníky lesů mohl stát obchod s uhlíkem, který je v současnosti nejrychleji rostoucím komoditním trhem na světě (pozn.: z toho vyplývá, o jak důležité téma se jedná). Dnes je totiž zcela zřejmé, že lesnictví bude potenciálně významným trhem (globální, evropský, národní, lokální) s touto komoditou. Je však zapotřebí již nyní v tomto směru činit aktivní přípravné kroky, aby se vlastníci lesa mohli do tohoto dění co nejdříve zapojit. (pozn.: Zapojení soukromých vlastníků lesů do rozvoje tržních nástrojů a do vytvoření alternativních obchodních modelů s uhlíkem umožňují závěry z mezinárodní konference o ochraně klimatu konané v Glasgow v listopadu 2021.)

PODMÍNKY PRO VYTVOŘENÍ OBCHODU S UHLÍKEM

Prvním důležitým krokem k větší diverzifikaci příjmů vlastníků lesa musí být společné úsilí o vytvoření potřebných

podmínek a předpokladů pro vznik nových trhů s lesnickou produkcí a službami a začlenění lesního hospodářství, resp. vlastníků lesa do těchto nových systémů. Musíme nejen začít více mluvit o této možnosti, ale ještě více se aktivně snažit o využití existující nabídky a poptávky, tedy o vytvoření nového tržního prostředí, např. v oblasti dobrovolného obchodování s uhlíkem.

Vytvoření trhu s obchodovatelnými kvótami je v případě řešení emisí skleníkových plynů příkladem zabezpečení internalizace externalit a je již dnes využívaným nástrojem na mezinárodní i národní úrovni. Je to však záležitost, o které se dnes vlastníci lesa v našich odborných informačních médiích téměř nic nedoče. Zatím se jen píše obecně o schopnosti lesů poutat uhlík, o tom, jak v důsledku kůrovcové kalamity a vzniku rozsáhlých holin začalo české lesnictví jako celek do ovzduší více uhlíku produkovat než zachytávat, apod. Konkrétní hodnoty pro vytvoření představy vlastníka lesa, kolik uhlíku jeho lesní pozemky a lesní porosty v tunách CO₂ zachytávají s ohledem na dřevinnou a věkovou skladbu, na výši přírůstu, na způsobu hospodaření v lese apod., za-



Obr. 1: Koule představující jednu tunu CO₂, pomocí které společnost Indigo Ag propaguje program uhlíkového zemědělství. Zdroj: facebook.com/IndigoAgriculture

tím nelze v lesnických časopisech v potřebné struktuře nikde zjistit. A tak si vlastník lesa objem ani hodnotu poutaného uhlíku nemůže sám dobře představit (mohl by napomoci obr. 1) ani vypočítat.

Ze zahraničí můžeme uvést celou řadu již dnes fungujících systémů obchodování s uhlíkem, kdy jednotlivé mechanismy jsou buď založeny na emisních kvótách (EU ETS, chicagská klimatická burza CCX, UK ETS aj.), nebo se jedná o obchody založené na projektu. Trhy s emisními kvótami existují buď závazné (např. EU ETS), nebo dobrovolné.

Obchody na dobrovolných trzích zahrnují:

- nákup emisních kvót jednotlivci nebo institucemi na úrovni maloobchodu,
- nákup kvót přímo z projektů developerů kvůli stažení emisních kvót z oběhu nebo pro jejich zpětný prodej,
- dobrovolné financování (sponzorování) projektů snižujících skleníkové emise společnostmi výměnou za emisní kvóty.

Na úrovni České republiky se můžeme setkat s databází uhlíkových offsetů. Tato databáze je vedená pod programem Offsetujeme CO₂ organizací CI2, o.p.s., a nabízí:

- celkový přehled o dobrovolných offsetových projektech realizovaných v ČR,

- množství kompenzovaných emisí CO₂,
- volné uhlíkové kredity k financování a finanční příspěvky za jednotlivé projekty.

Offsetové projekty realizované v tomto programu jsou dobrovolné, uplatněné kredity tak nejsou dále obchodovatelné. Databáze uhlíkových offsetů je spolufinancována dotací Ministerstva životního prostředí z Programu na podporu projektů NNO pro rok 2022.

UHLÍKOVÝ PROGRAM INDIGO AGRICULTURE

Pravděpodobně nejaktuálnější a nejkonkrétnější informace o tom, jak se nový obchodní systém již dostává do praktického života, se můžeme dočíst v časopise, který vydává Evropská organizace vlastníků půdy (ELO). Autor článku a vedoucí evropské divize společnosti Indigo uvádí, že byl poprvé na světě spuštěn Registr vydaných ověřených zemědělských uhlíkových kreditů, které ve velkém měřítku vytvářejí zemědělci zapojení do programu uhlíkového zemědělství Indigo Agriculture.

Společnost Indigo vydala první emise těchto ověřených zemědělských uhlíkových kreditů, které byly prověřeny na základě

nejpřísnějších vědeckých standardů jedním z předních světových uhlíkových registrů – organizací Climate Action Reserve. Jedná se o historický milník v hledání nových způsobů, jak odměnit zemědělce za jejich úsilí o udržitelnost a realizaci opatření v oblasti klimatu, a současně o vedoucí program společnosti Indigo v oblasti uhlíkového zemědělství. Verifikace těchto kreditů, z nichž každý představuje jednu metrickou tunu uhlíku odstraněného z atmosféry, nejenže nastává nový standard spolehlivosti a vědecké integrity, ale také zavádí zemědělské uhlíkové kredity jako nový globální zdroj příjmů pro zemědělce a důvěryhodné klimatické řešení pro podnikání založené na přírodních postupech.

Vydání přibližně 20 000 kreditů organizací Climate Action Reserve je začátkem procesu k vytvoření kvalitativní kompenzace mezi zemědělskými programy hospodaření s uhlíkem a částí rostoucího globálního dobrovolného trhu s uhlíkem, který podle odborníků do roku 2023 má dosáhnout hodnoty 50 miliard dolarů.

Zatímco nové technologie poutání uhlíku z ovzduší se potýkají s problémy, jak okamžitě a ve velkém měřítku odstranit skleníkové plyny v míře nezbytné pro omezení globálního oteplování pod 1,5 stupně Celsia, řešení založená na přírodě nabízejí jedinečnou možnost pomoci toto přechodné technologické období překlenout. Na zemědělství v minulosti připadlo méně než jedno procento dobrovolných uhlíkových kreditů. Vydávání těchto kreditů ukazuje, jak mohou zemědělci hospodařící s půdou pomoci realizovat okamžitou, rozsáhlou a osvědčenou cestu ke zmírnění změny klimatu v pozici jedněch z největších absorbentů uhlíku na světě v půdě. V reakci na tuto rostoucí poptávku společnost Indigo rovněž oznámila, že zajistila u kupujících cenu 40 EUR/kredit, což představuje 100% nárůst od spuštění programu v roce 2019.

Poprvé v historii bylo úsilí zemědělců ve snižování emisí a poutání uhlíku měřeno a ověřováno v bezprecedentním komerčním měřítku. Tímto došlo k potvrzení role zemědělství při uspokojování potřeby světa v oblasti udržitelnosti a klimatických řešení, na jejichž realizaci neúnavně pracuje síť zemědělců, pedologů, investorů a partnerů společnosti Indigo.

Společnost Indigo zavedla inovativní, hybridní přístup, aby pomohla zeměděl-



cům produkovat uhlíkové kredity podle nejvyšších průmyslových měřítek kvantifikace (ve smyslu stanovení objemu CO₂). Tento přístup kombinuje odběr půdních vzorků a následné modelování pro konečné stanovení kreditů, které jsou následně ověřovány a vydávány registrem Climate Action Reserve pro výhradní použití v rámci globální sítě Indigo pro téměř 20 společností, které se zavázaly k nákupu kreditů. Tato vůbec první emise ověřených, registrovaných zemědělských uhlíkových kreditů zahrnuje 175 zemědělců, kteří přijali klimaticky šetrné postupy, jako je pěstování krycích plodin a strategie obdělávání půdy na více než sto tisících akrech (pozn.: 40 tisíc ha) ve Spojených státech během vegetačních období 2018–2020.

Tato aktivita přináší konkrétní hmatatelné výsledky zemědělcům, kteří se účastní programu, jako je příklad farmáře Lance Ungera z Indiany, který díky programu získal více než 26 000 dolarů dodatečných příjmů z uhlíkových kreditů. Jak řekl sám Lance Unger: „*Naším cílem jako zemědělské rodiny je předat ziskovou činnost další generaci. Farma už nevypadá stejně jako v době, kdy ji založil můj dědeček, a uhlíkové kredity pro nás vidím z dlouhodobého hlediska jako novou hodnotnou možnost.*“

S téměř dvěma tisíci zúčastněnými zemědělci a téměř 5 miliony akry (pozn.: 2 miliony ha) půdy zapsanými v současné době do programu mají společnost Indigo a její partneři z odvětví průmyslu záměr podporovat zemědělce tím, že jim poskytnou nástroje k zajištění pozice a maximalizaci jejich podílu na trhu.

Druhá emise kreditů společnosti Indigo, která se očekává v roce 2023, bude vypočítána na základě výsledků zemědělců v oblasti hospodaření s uhlíkem do roku 2021 a očekává se, že její výsledek bude podstatně větší než ten, který byl oznámen na základě výsledků první emise kreditů.

ZAVEDENÍ UHLÍKOVÝCH KREDITŮ V EVROPĚ

Tato příležitost se rovněž více otevírá vlastníkům půdy, správcům a zemědělcům v Evropě. Výsledky ze Spojených států ukazují, že je možné vybudovat robustní program uhlíkového zemědělství ve velkém měřítku způsobem, který předvídatelně a opakovaně odměňuje země-

dělce za jejich úsilí o udržitelnost a opatření v oblasti klimatu. Musí se to však udělat způsobem, který bude fungovat i v Evropě. Za tímto účelem byla navázána spolupráce s předními vlastníky půdy v rámci testovacího programu v Německu a v Belgii.

Debaty o uhlíkovém zemědělství na úrovni několika členských států EU se v posledních několika letech zaměřila na následující otázky:

- Je možné stanovit množství uhlíku, které bude uloženo v půdě, díky aplikaci regenerativních zemědělských postupů?

- Jak posoudíme, že toto řešení je reálné, dostatečné a trvalé?

- Jakým předvídatelným, transparentním a udržitelným způsobem dostanou takto hospodařící vlastníci půdy zaplacení?

- Kdo ponese odpovědnost, pokud se uhlík uvolní zpět do atmosféry?

Nyní na tyto otázky již do značné míry existují odpovědi.

Projekt uhlíkového zemědělství byl vytvořen pro více zemí také společností Verra, a to prostřednictvím dalšího předního uhlíkového registru (podobného Climate Action Reserve). Její metodika bude použita k realizaci projektu Indigo v Evropě s cílem vydat první ověřené zemědělské uhlíkové kredity. Ve spolupráci s Evropskou organizací vlastníků půdy chce společnost Indigo přispět k politické debatě EU o vybudování robustního trhu s uhlíkovým zemědělstvím, který přispěje k dosažení cíle představujícího klimatickou neutralitu do roku 2050.

Programy uhlíkového zemědělství nejsou stejné, ale historicky první řešení, zavedené společností Indigo, umožní zemědělcům přístup na dobrovolný trh s uhlíkem v hodnotě několika miliard dolarů a vytvoření nového věrohodného a udržitelného globálního zdroje příjmů. Společnost Indigo to nazývá „úsvitem nové sklizně“.

OBCHODOVÁNÍ S UHLÍKEM – VÝZVA PRO LESNICKÝ SEKTOR

Pro vlastníky lesů tak vyvstává důležitá otázka, na kterou je nutné odpovědět. Vytvoří se analogicky se zemědělstvím v dohledné době předpoklady pro obdobný projekt uhlíkového lesnictví a základy pro dobrovolný systém obchodování s uhlíkem (s lesnickými kredity) také pro lesní hospodářství a vlastníky lesů v ČR? Není na co čekat. Už dnes by se dalo mnohé připravit.

Vždyť přínos lesů k dosažení cíle klimatické neutrality je jednoznačný a vlastníci lesů by měli za svůj přínos v rámci boje s klimatickou změnou dostat zaplacení.

Kvantifikace poutání uhlíku v lesích je značně složitá záležitost, neboť sekvestrace (vázání) uhlíku ve vegetaci je komplexní dynamický proces. Obchod s uhlíkem je také spojen s určitými náklady a rizikem, které může být do různé míry eliminováno (např. využitím brokera nebo institucionálního investora, jehož platby budou podmíněny vystavením kreditů apod.). Zmínky o některých problémech spojených s obchodováním uhlíku však nemohou znamenat, že se bude jen pasivně čekat, až se tyto a další problémy vyřeší někde jinde. Je zapotřebí sledovat vývoj evropské legislativy a připravovat se včas na její implementaci (např. návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje rámec Unie pro certifikaci pohlcování uhlíku, kde se již řeší metodiky kvantifikace a jejich věrohodnosti i způsoby řešení problematiky široké škály způsobů, jak využít certifikáty o pohlcování uhlíku – dobrovolné trhy s uhlíkem, veřejné financování, zahrnutí udržitelnosti do podnikových zpráv a smluvních ujednání, dobrovolné značky).

Je to skutečná výzva pro celé lesní hospodářství. Stále totiž platí, že „kdo jen chvíli stál, již stojí opodál“. Pasivní přístup k této problematice tak může vést k tomu, že s uhlíkem v lesích se nakonec bude obchodovat, avšak zisky bude inkasovat někdo zcela jiný.

Autoři:

Ing. Jiří Matějčíček, CSc., Bc. Zuzana Baňacká,

Ing. Anton Prčina, Ing. Pavel Nýdrl

Ing. Martina Liberdová

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů

Brandýs nad Labem

E-mail: banacka.zuzana@uhul.cz



Článek byl publikován díky podpoře České technologické platformy pro zemědělství.